

Hverdagens Jungle

Af *Palle Cavan*

Indholdsfortegnelse:

Forord

I. Indkredsning af sagens område:

1. Samfundets minimumskrav til individet.
2. Samfundets tilpasning af individet.
3. Den strukturerede tilværelse.
4. Den samfundsmæssige etik.
5. Måder at beskrive den samfundsmæssige etiks praksis.
6. Emnet.
7. Ikke emnet.

II. Den fænomenologiske metode.

III. Sagen: Det uformelle samvær:

1. Fraværet af formelle regler og krav.
2. Det uformelle, rekreative samvær i frihedens rige.
3. Forholdet mellem det formelle og uformelle.
4. Hverdagens jungle.
5. Tilfældige ligheder med formel diskrimination i hverdagens jungle.
6. Basalt menneskeligt samvær uden formel diskrimination.

IV. Menneskers egenskaber:

1. Typer af egenskaber.
2. Endogene og exogene egenskaber.

V. Menneskets væsen.

VI. Centrifugalkraften:

1. Placeringen af mennesker.

2. Byttehandelen.
3. Parforhold.
4. Indpasningen af mennesker.

VII. Menneskers person:

1. Menneskers karakterpanser.
2. Beskrivelsen af mennesker i litteraturen.
3. Beskrivelse af menneskers forhold til idealerne.

VIII. Det totale fællesskab?

FORORD:

Formålet med dette skrift er at give en beskrivelse af et tilsyneladende hidtil upåagtet område af den menneskelige tilværelse, som jeg har givet navnet *hverdagens jungle*. Ikke sådan at forstå, at eksistensen af dette område ikke har været kendt, for faktisk består det af velkendte situationer såsom en snak med en bekendt, snakken og samværet ved frokosten på arbejdet, samværet ved en udflugt af en eller anden art, etc.

Det upåagtede er mere disse mange umiddelbart forskelligartede situationers fælles træk, og det er disse fælles træk, der er emnet for skriftet.

Dog indeholder de nævnte velkendte situationer elementer af mange forskellige slags. F.eks. kan man ved beskrivelsen af to personers samtale fordybe sig i hvilke interesser de har og deler, hvilken hudfarve de har, hvilken social status de har, hvilke evner de hver især har, hvad indholdet af samtalen er, på hvilken måde de taler, etc. etc.

Derfor prøver jeg på i det første afsnit at redegøre for hvad jeg ikke vil behandle i dette skrift.

I afsnit II redegør jeg kort for hvilken metode jeg bruger i beskrivelsen af emnet. Endvidere hvilken sammenhæng der er mellem anledning

og motivation til at beskrive emnet på den ene side og hvilken status det beskrevne og beskrivelsen har.

I afsnit III begynder redegørelsen så for selve emnet, som her indledningsvis kan beskrives som alle livets uformelle samværssituationer og de mekanismer der hersker i dette område.

I: INDKREDSNING AF SAGENS OMRÅDE:

1. Samfundets minimumskrav til individet:

Alle samfund regulerer menneskers indbyrdes forhold ved hjælp af påbud og forbud, d.v.s. hvilke ting man skal gøre og hvilke ting, man ikke må gøre. For at sikre sig at disse krav fra samfundet til det enkelte medlem overholdes er der et sæt af sanktioner, straffe, der viser at samfundet mener det alvorligt. Disse påbud, forbud og sanktioner kan udmøntes mere eller mindre udførligt i et retssystem bestående af politi, domstole og love, som sørger for at disse krav overholdes.

Dette juridiske netværk kan gendes i samfund på alle udviklingstrin i en eller anden grad af sofistikerede. Altså de handlinger som er vore pligter er nøje fastlagt (hvilket ikke er synonymt med nedskrevet) og formaliserer en del af vores samvær.

Hvad vi skal og ikke må (og de dertil hørende sanktioner) udgør

samfundets explicitte krav til os for at det hele kan fungere.

Dette funktionelle formål begrundet ud fra helhedens tarv er selvfølgelig et konserverende krav og alt efter ens placering i samfundet kan det at opretholde status quo enten virke som et uretfærdigt og uhensigtsmæssigt forehavende og fremkalde ønsker om omvæltning og oprør (jvf. Marx' og Engels' kommunistiske manifest), eller ses som en fornuftig og velovervejet regulering af menneskers indbyrdes adfærd da vi ellers uvægerligt ville fare i struben på hinanden som vilde dyr (jvf. Luthers toregimentelære).

Dog kan sådanne eksplicitte minimumskrav til menneskers indbyrdes forhold og handlen godt kombineres med samfundsudvikling: i demokratisk styrede lande tilpasses størrelsen af disse nødvendige love konstant. Men faktum er at sådanne regler og magten til at sanktionere dem til enhver tid forefindes i et samfund.

2. Samfundets tilpasning af individet:

Hvis individet ellers holder sig fra disse strafbare handlinger vil dets liv forme sig som et kompromis mellem dets egne tilbøjeligheder (interesser og ønsker) og evner (intelligens og flid) på den ene side, og de fordringer og muligheder som omgivelserne stiller og giver (familiens forventninger og traditionens pres, den geografiske placering, det sociale lag, de samfundsmæssige muligheder der stilles til rådighed og tilsvarende krav om en eller anden indsats eller ydelse til gengæld, samfundets udviklingstrin, etc.) på den anden. Altså et eller andet kompromis mellem de biologiske, psykologiske, sociologiske faktorer, der udgør rammerne for et menneskeliv.

Alle de forventninger og pres, der lægges på individet til at vælge en bestemt livsbane, og som derved bruges i tilpasningen af individets evner og tilbøjeligheder til samfundet, begrundes og er blevet begrundet på forskellig måde: det er ens kald, det lykkeligste for individet, hensynet til helheden, det naturligste, hensynet til andre, etc.

De tilhørende tilpasningsmekanismer er en bred vifte som spænder fra åbne valgstrukturer forbundet med velmenende råd, oplysninger der kortlægger mulige tilværelser i den ene ende, over valg foretaget på ens vegne af familiemedlemmer til diktatorisk pålæg fra et magtcenter (fyrste, råd, stat). I sidstnævnte tilfælde bevæger vi os dog i et grænseområde til den førstnævnte type pligter, (hvor man straffes ved overskridelse eller unkladelse), hvilket viser at der er en glidende overgang fra strafbehæftede pligter og så pligter, som blot "ligger i luften", båret af andres følelsesmæssige eller idealistiske pression. I det tilfælde, hvor den ydre pression er internaliseret (d.v.s man føler sig tvunget af sin samvittighed), er den samfundsmæssige tilpasning af individet og det resulterende kompromis gjort til individets egen afgørelse.

3. Den strukturerede tilværelse:

Forholdet mellem disse to størrelser kan variere i forskellige typer samfund, men konklusionen er at menneskets konkrete samfundsmæssige placering og tilværelse (d.v.s. de konkrete erfaringer som følge af arbejds- og familieforhold, forhold til andre individer, og de oplevelser og udfoldelsesmuligheder de fører med sig) er givet en struktureret og begrundet udformning.

Det der er karakteristisk for minimumsbestemmelserne er at de er ensidige krav fra samfundet til individet, og der spørges overhovedet ikke til hvorvidt f.eks. individet har lyst til at køre 130km i timen i bymæssig bebyggelse. Hvis forbudet overtrædes eller påbudet tilsidesættes (f.eks. at vi i Danmark har undervisningspligt), så træder sanktionerne til.

Det karakteristiske for den anden type adfærdsstrukturering er at de i en eller anden form er et kompromis mellem samfundet og individet, hvor de sanktioner der kan optræde er indirekte, i og med at det har materielle eller eksistentielle konsekvenser ikke at følge dem. F.eks. kan forældre nægte at støtte deres børn økonomisk eller på anden måde, hvis disse ikke følger de anvisninger som forældrene i deres visdom har fundet rigtige. Eller man kan blive afskediget eller på anden måde miste noget man sætter pris på, f. eks. omgangskredsens respekt, endog sin selvrespekt, hvis man ikke gør sit arbejde ordentligt i en længere periode. Men man har dog stadigvæk valget og kan undervejs i sit liv ændre indstilling.

4. Den samfundsmæssige etik:

I den historiske udvikling er der altså i de menneskelige relationer udviklet et sæt regler, som regulerer vore handlinger, spændende fra fastlagte pligter til gængse adfærdsmønstre, og som er søgt begrundet på forskellig måde. Dette sidste er emnet for den normative etik.

Forbudet mod f.eks. at køre uforvarsomt hurtigt i bymæssig bebyggelse kan begrundes ved at der derved tabes menneskeliv som yder noget samfundet har brug for eller

derved at folk kommer til skade og belaster hospitalerne. Alt dette mindsker den samlede lykke, både den konkrete smerte, men også de udgifter der er forbundet dermed.

Man kunne også vælge at sige at menneskeliv er helligt og at dette kan erkendes intuitivt ved at forstå at mennesket er i stand til at hæve sig ud over det timelige og at pligten til at følge færdselsregler skyldes denne indsigt i og ærefrygt for mennesket som ikke blot sanseligt væsen, som noget helligt.

Også kravet til mennesket om at uddanne sig og arbejde for føden gives normative etiske begrundelser. F. eks. bør man arbejde, da samfundet derved bliver rigere og vi derved sammen opbygger en velfærd, som er større end den individet ville have ved blot at følge sin egen dovenskab eller enspændernatur. Man kunne også appellere til individet og sige at det vil føle livet mere meningsfuldt, hvis det har arbejdet for at skabe et eller andet. Eller at alle skal arbejde for at få noget igen, da det ellers ville have en uheldig afsmittende virkning, hvis andre så at det var muligt at undlade at arbejde. Man kunne også appellere til samvittigheden, samfundsbevidstheden: individet bør skabe trygge rammer omkring dem der er afhængige af det.

Man kunne også blot nøjes med en gylden regel, der siger at man bør gøre mod andre som andre gør mod en, og da man ikke ønsker at miste sine kære, bør man selv undgå at sætte andres kære liv på spil ved en hvilken som helst uansvarlig adfærd.

Man kan altså appellere til menneskers intuition: en sådan adfærd ses som indlysende rigtig, eller til dets egoistiske natur: dette er til størst

gavn for os alle, eller man kan hævde at en sådan adfærd lader menneskets sande natur komme til udtryk.

Hele denne normative etik og dens appeller til individet og de begrundelser der tages i anvendelse bygger på, at det er muligt at tale om at noget er bedre end andet, hvilket for nogen ikke er så selvfølgeligt. Om dette overhovedet er muligt og i så fald hvad der karakteriserer de forskellige begrundelser for hvilken adfærd der er den rigtige, er emnet for meta-etiske overvejelser.

5. *Måder at beskrive den samfundsmæssige etiks praksis:*

Udmøntningen, konkretiseringen af idealer i faktisk foreliggende regler og deres begrundelser ud fra en verdensanskuelse eller menneskeopfattelse er emnet for etiske/politisk-filosofiske analyser. Reglernes udbredelse, anvendelse, den konkrete brug, anvendeligheden, forståelsen og accepten af dem og den dertil hørende adfærd er emnet for historiske, sociologiske og politologiske analyser, som går i detaljer m.h.t. persongrupper, institutioner, klasser, styreform, etc.

6. *Emnet:*

Efter denne redegørelse er det muligt at præcisere hvad området for mit emne er. I enhver konkret samværssituation foretager jeg en sondring mellem 3 dimensioner, hvor de netop nævnte eksplicitte pligter og gængse adfærdsmønstre er de to første og den tredje er det, som jeg i forordet kaldte *alle livets uformelle samværssituationer og de mekanismer der hersker i dette område*.

Hvor to eller flere personer er samlet, eventuelt omkring en aktivitet, vil deres opførsel og indbyrdes placering, adfærdsmønstre og samtaler

kunne beskrives ud fra disse tre kategorier:

A. *Minimumskravene er ensidige i deres fordring til mennesket om at undertrykke sine tilbøjeligheder, hvis disse ikke stemmer overens med reglerne. De er eksplicitte og bindende og omkranser individets udfoldelsesmuligheder. F.eks. slår man ikke på hinanden, og hvis den ene person er udstyret med magtbeføjelser, f.eks. en politibetjent, så adlyder man de henstillinger, som denne kommer med.*

B. *Skikkene, traditionen og de dertil hørende forventninger, former individets handlinger og tilværelse i et kompromis med individets egne tilbøjeligheder. F.eks. er ens høflige adfærd over for foresatte eller ældre ikke foranlediget af at man straffes med bøde eller hæfte ved at undlade det, men at man indser at sådan skal man gøre eller at det vil gavne én bedst. Der vil blive lagt mærke til det, og en form for pression vil finde sted, som vil ramme én materielt (manglende stilling) eller eksistentielt (manglende venner).*

C. *Den ustrukturerede tilværelse: De idealer, som reglerne og adfærdsmønstrene i kategori A og B begrundes ud fra gælder selvfølgelig også for de uformelle samværssituationer, men da denne kategori netop er den uformelle dimension hvor der ingen regler er, kan der heller ikke overtrædes regler. Denne dimension er nemlig uformel, da de tilstedeværende anses for principielt ligestillede, mennesker, kort sagt.*

Hvis man f.eks. undlader at sige noget beroligende til en person, der er nervøs, har man ikke dermed gjort noget, man kan klandres for. M.a.o. er det i denne dimension i den

menneskelige tilværelse helt og holdent overladt til den enkelte at følge disse idealer, da det ingen konsekvenser har hvordan man opfører sig. Denne dimension er forsåvidt a-historisk og fundamental for menneskeligt samvær, da den samfundsmæssige dimension er forsvundet, i og med disse situationer er så basale at man umiddelbart vil genkende dem fra kultur til kultur. De tilhører basalt menneskeligt samkvem i urhorden, primærgruppen.

7. Ikke emnet:

Samfund udvikler sig ved at stille krav til individet, og de to første dimensioner af regler er netop også det der falder i øjnene når man skal beskrive hvad der sker når geografiske, historiske, kulturelle forskydninger finder sted i de menneskelige relationer.

Der snakkes meget etnografiske særheder: i nogle lande er der dødsstraf for homosexualitet; indvielsesritualerne og de dertil knyttede ritualer og skikke varierer meget, tænk blot på omskæring og konfirmation; jyder er mutte og lukkede og svære at komme i kontakt med, amerikanere er meget overfladiske i de menneskelige relationer, iranere er meget varme mennesker; i nogle lande går man meget i kirke, i andre ikke;

Også sociale forskelle: akademikere er hovne; politiske: socialister og liberale er uenige og kan ikke udstå hinanden; kønsforskelle: mænd og kvinder tænker og handler forskelligt, og kønsrollerne er forskellige fra land til land og fra tid til tid.

Etnografiske beskrivelser af skikke og nationalkarakterer, sociologiske beskrivelser af regionalkarakterer og subkulturers adfærdsformer. Pointen med disse bemærkninger er at alle

disse kendetegn hører sammen med de regler, et samfund har opbygget for at kunne fungere, og de enkelte menneskers forskellige tilværelser der er forbundet hermed. Alle disse adfærdsformer kunne sammenfattes under ordet kultur, hvilket angiver både deres historiske og geografiske og sociale dimension. Den dimension, som er emnet for dette essay, er derimod netop det område, hvor mennesker blot følger deres tilbøjeligheder i den konkrete situation, hvor de to første rammer har placeret dem og hvor formelle forskelle er trådt i baggrunden eller opfattes som ikke-eksisterende.

II. DEN FÆNOMENOLOGISKE METODE:

Der postuleres altså eksistensen af basale, uforanderlige og uændrede strukturer i den primære gruppedannelse. D.v.s. at når mennesker ellers undgår at overtræde minimumskravene og udviser en adfærd som passer med samfundets forventninger, vil de befinde sig i konkrete livssituationer, hvor man i sin omgang med hinanden vil følge nogle lovmæssigheder, som er a-historiske og som her afdækkes i en fænomenologisk analyse.

Denne analyse afdækker, hvad der kan kaldes gruppedannelsens metafysik eller ontologi. Menneskets basale adfærd her kan ses som materialisationen af dets natur; en håndgribeliggørelse af menneskets egenskaber, objektivt aflæselige og indprentet i vores omgangsstruktur.

Brugen af ordet *afdække* er ikke tilfældigt, da det netop for en sådan fænomenologisk forståelse gælder at den er åben og dynamisk, og at en

sådan *afsløring* altid indebærer at andre aspekter tildækkes. En parallel til denne måde at forklare et sådant fokusskift har vi i Kuhn's beskrivelse af hvordan forskellige paradigmer afløser hinanden på i videnskabens historie. Man har nogle bestemte metodiske briller på indtil virkelighedens enkeltiagttagelser ikke længere kan indeholdes i og derfor springer paradigmet rammer og man får en ny helhedsteori, en syntese der kan rumme det hele endnu engang. Moralen er at *sandheden* ikke engang for alle viser sig, men at mennesket så at sige aflæser virkeligheden med et teleskop, motiveret af enkeltiagttagelser, som leder undersøgelsen den vej. D.v.s. der skal en motivation til at beskrive noget ud fra en hypotese som igen er afledt af nogle tanker som er fremkaldt af nogle enkeltiagttagelser, nogle erfaringer et individ har gjort sig, som kræver en nærmere forståelse ved at blive gjort til genstand for en teori.

Motivationen kan være plumrede personlige oplevelser i uformelle sammenhænge, men de sammenhænge der her indeholdes i en subjektiv oplevelse er registreringer af en objektiv virkelighed og dens mekanismer, som måske er tildækket for andre med andre erfaringshorisonter, som derfor ikke har rettet teleskopet på dette aspekt af virkeligheden.

III. SAGEN: DET UFORMELLE SAMVÆR:

1. Fraværet af formelle regler og krav:

Sagen var altså den del af hverdagen, som er karakteriseret ved sit fravær af formelle regler for, hvordan man skal gebærde sig, d.v.s. hvad

samfundet kræver eller forventer af hvert individ. Men inden for de mange forskellige slags situationer, et individ kan kaste sig frit ud i her som resultat af sine lidenskaber, tilbøjeligheder og ønsker vil jeg nu foretage en yderligere inddeling, idet jeg her skelner mellem alle former for organiserede, formaliserede sociale samvær, som arbejdet, hobbyen, foreningslivet, det politiske engagement, etc. anbringer én i og så på den anden side situationer, hvor man uden ydre bånd kan lade op igen. Den uforpligtende passiar med en person, man tilfældigt møder, pausen i en eller anden aktivitet, hvor man får sig en hyggelig sludder eller en festlig lejlighed, hvor man morer sig sammen med andre, osv, osv.

2. Det uformelle, rekreative samvær i frihedens rige:

Denne skelnen er foretaget på grundlag af en inddeling af dette område ud fra to dimensioner, kriterier, således at dette område ses som en matrix med fire delområder. Den første dimension er *graden af nødvendighed*.

Altså, hvor vigtigt er det for menneskets umiddelbare livsopretholdelse, at denne situation eksisterer, og at man af hensyn til fælles interesser på dette felt er sammen. Denne fælles interesse behøver ikke at være det man lever for, men samværet er ofte nødvendigt af hensyn til det man lever for. Spørgsmålet der her kan stilles er altså i hvor høj grad individets tilstedeværelse skyldes realitets- eller lystprincippet (for nu at bruge Freuds terminologi).

Denne inddeling svarer stort set til inddelingen i arbejde og fritid, hvor den ene er forudsætningen for den anden. Anderledes udtrykt: målet for

arbejdet er fritid. I den første producerer man, i den anden reproducerer, rekreerer man.

Sammenhængen mellem menneskets behov og disse situationer belyses af Maslows behovspyramide, og rækkefølgen af menneskets behov i fysiske, sikkerheds-, kontakt-, ego- og selvrealisationsbehov kan siges at svare til dimensionen nødvendighed-frihed, da mad på bordet kommer før selvrealisationen.

Det andet kriterium er hvorvidt de er *formaliserede, organiserede*, i selve afviklingen og på denne måde når jeg frem til følgende firedeling af aktiviteterne: formaliserede nødvendige aktiviteter, formaliserede fritidsaktiviteter, ikke-formaliserede nødvendige aktiviteter, ikke-formaliserede fritidsaktiviteter.

Disse fire forskelligartede sfærer af aktiviteter og situationer beskriver jeg også på følgende facon: **arbejde, kultur, kamp og hygge**.

Hvad forstås der så ved disse fire eksistens-, værens- eller samværs-kategorier?

A. *ARBEJDE*: er samarbejdssituationer, hvor samværet består af faglige, saglige diskussioner med et produktivt formål.

B. *KULTUR*: er situationer, der har rekreative og/eller kreative formål, som er båret af lyst eller interesse og ikke af hensynet til at skulle have mad på bordet, men snarere af inspirerende tanker og mentalt velvære. Den slags situationer af samvær, hvor man følger et hobbykursus, en byorkesterkoncert, deltager i amatørorkester: generelt drejer det sig om situationer, hvor man udfolder sig kunstnerisk på amatørbasis, både aktivt udøvende og som tilskuer.

C. *KAMP*: skal i denne sammenhæng forstås som en vifte af situationer, hvor man med ikke-formaliserede midler opnår det nødvendige mål: at få tilfredsstillet basale behov. Hvis handlingen er voldsbestemt, kalder jeg det krig eller blot vold. Hvis ikke, er den karakteriseret ved snilde og list, overtalelsesevner, i ekstreme tilfælde snyd og bedrag.

Man forhandler sig frem til gunstige resultater og en naturlig forlængelse af dette er diplomati og politik: *at slå hinanden i hovedet med argumenter* er jo en saftig måde at udtrykke det forhold på at man ønsker at vinde for at opnå resultater til forbedring af ens liv og muligheder for at tilfredsstille sine behov.

Diplomati og politik skal her forstås som karakteristika ved samværs-situationer, hvor man ønsker at opnå noget uden voldsanvendelse, ikke det regelsystem, som karakteriserer nogle menneskers arbejde (politikere og diplomater).

Udtrykket *I krig som i kærlighed gælder alle kneb* udtrykker, at et fundamentalt behov er at sikre sig en seksualpartner, en livsledsager. Derfor er det væsentligt hvilken approach man har over for målet for ens adfærd. Påklædning, væremåde, færdigheder etc, der skal kunne overbevise den anden om at her er det rette bud på en livsledsager eller blot en kort affære. Derfor anbringer jeg også kurtiseren og flirten i denne tredje bås.

D. *HYGGE*: Dette er viften af alle situationer, som kan siges at bestå af uformelle rekreative samvær i frihedens rige.

3. *Forholdet mellem det formelle og uformelle:*

Før jeg går videre med en yderligere redegørelse for hyggen, det rekreative samvær i frihedens rige, vil jeg vise hvorledes denne dimension er tilstede og kan erkendes fænomenologisk hos de andre formaliserede situationer i det menneskelige samkvem. Den findes nemlig i såvel rendyrkede rekreative stunder som i kiler drevet ind i de andre sfærer, som åndehuller, oaser, pauser, hvor den strenge formalitet et øjeblik viger, hvor reglerne og formålet glemmes og hvor behovet for rekreation får formen til at revne.

Det uformelle kiler sig ind i arbejds-situationen, hvor personernes tilstedeværelse, deltagelse og placering er givet formelt: dette er den muntre bemærkning på arbejdspladsen i arbejds-situationer, som et øjeblik giver munterheden frit løb, for igen at blive afløst af den formålsbestemte adfærd.

I forbindelse med arbejdet er der arrangeret pauser, åndehuller, hvor ens tilstedeværelse (men ikke deltagelse og placering) er dikteret af, at man har de evner man har, og som gør, at man befinder sig på den bestemte arbejdsplads eller institution. Dvs. den formelle relation til de andre er mindre end før, hvorimod den uformelle tilsvarende er steget: hvorvidt man vil sidde og slappe af med sin kaffe i fred eller deltage i den hyggelige sludder er op til en selv. Der stilles ikke spørgsmålstejn ved ens tilstedeværelse, da rammerne er givet formelt via arbejds-situationen.

I det rum, der omgiver disse formelle rammer, er hverken ens deltagelse eller placering, endsige ens tilstedeværelse givet. Det er 100 procent op til en selv, og det er i

denne sfære, det 100 procents ikke-formelle rekreative samvær findes.

4. Hverdagens jungle:

Dette 100 procents ikke-formelle rekreative samvær, som jeg kaldte hygge, vil jeg nu karakterisere yderligere. Jeg kalder nemlig skellet mellem formelt og uformelt for skellet mellem civilisation hvor instinktive drifter i mennesket bliver checket og sublimeret og det derfor udviser en regelrettet tilpasset adfærd på den ene side og junglen, hvor dette ikke sker og mennesket derfor udviser anarkistisk selvudfoldelse på den anden.

Således vil arbejde og kultur tilhøre civilisationen, kamp og hygge tilhøre junglen.

Det er i forlængelse af denne karakteristik, at jeg kalder båsen "hygge" for **hverdagens jungle**. Hygge skal stadig opfattes som den hyggelige, uforpligtende, interessante, muntre sludder med venner, kolleger, arbejdskammerater, klassekammerater, bekendte o.l., både i forbindelse med en eller anden rekreative aktivitet eller uden, men da der ikke er lovgivet overhovedet for dette område i den menneskelige tilværelse, kan menneskers natur direkte aflæses i struktureringen af denne sfære, natur forstået som de fremstormende krav som Løgstrup omtaler vi alle har til andre mennesker, vores umiddelbare selvoptagethed, tilgodeseelsen af vores behov, ønsker, krav om at få lov til at få noget ud af en samværs-situation som vi umiddelbart forventer. Det er netop det karakteristiske for det rekreative, at her skal man ikke leve op til noget etisk, være oppe på mærkerne og yde noget kreativt, være konstruktiv og effektiv for yde et forventeligt

udbytte i en arbejdssituation, være listig for at opnå noget ens liv afhænger af. *Situationen er målet, ikke midlet.* Derfor vil de elementer (personer, indlæg, indfald, etc), der udgør situationen blive bedømt umiddelbart ud fra en målestok af *appeal*, dvs. om elementet kan vække nogen som helst form for pirring i form af interesse, fascination, underholdning.

Den manglende lovgivning i dette område kombineret med at det er her man ønsker at få sine behov opfyldt og at man vurderer alt ud fra denne målestok vil er begrundelsen for at kalde dette område for **HVERDAGENS JUNGLE.**

5. *Tilfældige ligheder med formel diskrimination i hverdagens jungle:*

Forudsætningen for at tale om en sådan hverdagens jungle er at der ikke i situationen kan peges på konkrete formelle, samfundsmæssige grunde til at de implicerede er arrogante eller afvisende.

Et eksempel kan forklare dette:

Diskrimination p.g.a. af race er en del ting, FN's menneskerettighedserklæring og lovgivninger baseret derpå forbyder. Dvs skældsord på offentlig vej og i andres påhør kan medføre straf for den enkelte. Her overtrædes minimumsreglerne. Og hvis et forældrepar prøver at forhindre et barns ægteskab med en person af en anden race, vil det ligeledes blive set som en overtrædelse af nogle regler for sømmelig menneskelig adfærd, da datterens eller sønnens tilbøjeligheder derved indskrænkes og idealerne krænkes. Konkrete traditioner og abstrakte idealer kan i disse familiære sammenhænge komme i håndgemæng, da loyalitet mod familien og sympati med andre racer begge henter deres

næring i idealer. Samfundet vil dog ikke træde ind, selv om disse "rimelige" krav om respekt for andre racer og generationer tilsidesættes, men der kan blive set skævt til forældrene, selv om andre måske kan forstå motiverne. Forældrenes indgriben opfattes som en formel barriere for en anden races ligestilling og for børnenes tilbøjeligheder.

Dog vil hverken samfundets regler, menneskerettighederne, andre mennesker forlange, endsige forvente, at man skal være positivt aktiv. Dvs at man i ord og handling følger et bud om at vise kærlighed og omsorg. (Dvs at man - med Luthers udtryk - virkeliggør evangeliets regimente). Reglerne er i alle tilfælde minimumsregler, som sikrer, at ingen lider nød ved formel fratagelse af muligheder for at blive lykkelig.

Hvis det nu hænder at en neger er tilstede i et selskab af hvide og at denne neger befinder sig i det ene hjørne og ser ud til at kede sig eller føle sig lidt overladt til sig selv og de andre ser ud til at more sig og være godt tilpas, vil det for de fleste være et tegn på diskrimination på grund af racen.

Denne erkendelse er så udbredt og bevidst hos moderne hvide mennesker, at man i en sådan situation vil forsøge aktivt at inddrage denne person i kredsen, for derved både at vise omverdenen at racisme er et beklageligt levn fra fortiden som man nu aktivt imødegår og med sit eksempel vise hvordan den rette omgangsform mellem mennesker skal være; derved kan man samtidig have sin samvittighed i orden, da ens adfærd er i overensstemmelse med de idealer, som nu er udbredt i hvertfald i vor del af verden.

I denne selskabelige sammenhæng, hvor alle ville føle at der blev diskrimineret hvis negeren ikke blev inddraget i morskaben og konversationen, er der sådan set ikke udøvet nogen diskrimination, da der ikke er nogen formelle barrierer for negerens deltagelse i samværet, da der som før nævnt ikke er noget krav til nogen om aktivt positivt at vise sin venlighed p.g.a. race.

Alligevel vil en nyankommen til selskabet ikke kunne undgå at få den tanke at denne person er lukket ude, da der er en åbenbar forskel på negeren og de andre. Denne tanke vil selskabet heller ikke kunne undgå at få og vil forsøge at inddrage denne person.

Det er altså blevet en slags "second nature" at vi forsøger at overholde disse hensigtserklæringer om ikke at diskriminere andre på grund af disse kriterier, selv om der i denne selskabssituation ikke kan siges at være tale om en formel diskrimination.

6. Basalt menneskeligt samvær uden formel diskrimination:

Det er blevet sagt at man først er ude over enhver racisme når man (som hvid) kan sige "Dumme svin" til en neger og mene det konkret om denne person. Dvs når man er i stand til at se bort fra den formelle forskel (i hudfarve) og forholde sig til den anden som enkeltindivid og derved den andens personlige egenskaber. Det er også dette Martin Luther King var inde på i sin berømte "I Have a Dream" tale hvor han udmaledede en fremtid hvor personer ikke blev bedømt på grund af deres hudfarve, men på grundlag af deres "content of character", dvs hvilke egenskaber denne person har.

Dvs at den totalt ikke-diskriminerende adfærd består i at forholde sig konkret til det personlige materiale, man står konkret overfor, og hverdagens jungle er netop totaliteten af alle de situationer, der ikke har disse formelle karakterer, dvs. kort sagt hvor formelt lige personer omgås hinanden. Dette inkluderer i forlængelse af det lige sagte også de situationer, hvor man er i stand til at se bort fra racemæssige og kulturelle og kønslige og religiøse etc. forskelle i dette primære samvær i kraft af at man er bragt jævnlige sammen p.g.a at man f.eks. arbejder samme sted, dyrker de samme interesser i samme forening, o.l.

IV. MENNESKERS EGENSKABER:

1. 4 typer af egenskaber:

I forlængelse af matricen med fire sfærer (arbejde, kultur, kamp og hygge) er det interessant at se, hvilke menneskelige egenskaber eller attributter, der afgør, hvilken placering individet får i disse fire og de fire tilsvarende egenskaber, jeg vil kigge på, er følgende: **evner, interesser, holdninger og væsen.**

De evner man har, bestemmer det arbejde, man har mulighed for at få. Ligeså afgør ens interesser hvilken kulturaktivitet, sportsaktivitet, hobbykursus, etc., man vælger. De holdninger man har, er afgørende for, på hvilken måde og for hvad, man ønsker at kæmpe. Det væsen, den kemi, man har, er afgørende for, hvilke mennesker, man ønsker at hygge sig med, og hvilke mennesker, der ønsker at hygge sig med en og hvad, man ønsker at være sammen om.

Selvfølgelig har f.eks. ens evner betydning for, hvor slagkraftigt man

kan gennemføre de holdninger man har, eller hvor langt man når med sin interesse, men pointen her er, at det der afgør hvilke samværssituationer man kommer i er de nævnte egenskaber.

2. *Endogene og exogene egenskaber:*

Disse egenskaber adskiller sig fra hinanden på et afgørende punkt, nemlig hvorvidt de er medfødte eller ej, dvs hvorvidt de er endogene eller exogene, og dermed om man kan løbe fra dem eller ej.

A.

De **evner**, man har, er samfundets objektive bedømmelseskriterier, når man skal have et arbejde. Man kan udvikle de evner, man har, men ikke skabe nogen, hvor ingen er, så i den henseende kan man ikke løbe fra dem.

Man kan ikke løbe fra hvad man kan.

B.

De **interesser**, man har og bruger i kulturelle sammenhænge, er affødt både af det væsen, man har, men også af de evner man har, idet man kan forøge sin glæde ved noget kunstnerisk ved at skærpe sine sanser. Men det er ikke ualmindeligt at skifte interesser, hvilket viser, at man ikke er bundet af dem. Desuden er disse personlige interesser tit kendt af flere, måske mange mennesker. Det er altså heller ikke noget, man behøver at skjule.

Man kan løbe fra hvad man kan lide.

C.

De **holdninger**, man har, forholder sig ideologisk til samfundet og dets indretning, dvs. de udtrykker en subjektiv forholden sig til noget objektivt. Men de er ikke mere medfødte end at man kan skifte standpunkt, hvis man selv, ens materielle stadi eller ens indsigt ændrer sig.

Dog her i nødvendighedens rige er ens holdninger af betydning for andre, så det kan betale sig at lade andre svæve i uvished. Andres usikkerhed gør en stærk, og det er i sidste ende en kamp, en "quid pro quo": i alle afstemninger af betydning kan der kræves hemmelig afstemning. Holdningen er jo bestemt af hvilken livssituation, man er anbragt i, i og med ens økonomiske eller arbejdsmæssige situation kan diktere ens politiske holdning.

Man kan løbe fra hvad man mener.

D.

Det **væsen** man har er, hvis det ikke er medfødt, så dog fastlagt senest i den skolemodne alder, så spørgsmålet om arv eller miljø er derfor ikke afgørende. Min tese er den, at de ændringer, som denne tidlige miljøpåvirkning frembringer, blot er små justeringer i et ellers fastlagt væsen. At man ikke kan løbe fra det er givet: "man kan jo ikke gøre for at man har charme". Ens person, ens væsen, *ens kemi*, den størrelse, som andre i sidste ende forholder sig til og bedømmer, kan man ikke gøre noget ved.

Dette er i forlængelse af Richard Herrnsteins teori om konstans i den biologiske stratifikation, som siger at folk med intelligens får intelligente børn og at derfor fraværet af sociale barrierer vil give det arvelige element i individet stor gennemslagskraft og sikre det dets sociale prestige og position på niveau med forældrene.

Man kan ikke løbe fra hvem man er.

V. **MENNESKETS VÆSEN:**

Emnet for dette skrift er nu blevet præciseret som **det uformelle, re-kreative samvær i frihedens rige,**

hvis **hygge** også er blevet karakteriseret som **hverdagens jungle**.

I denne sfære er samværsituationerne altså dikteret af menneskers umiddelbare behov og tilbøjeligheder, og mulighederne for kombinationer af samtaler er baseret på overensstemmelse mellem *kemi* eller nytteforhold, og de enkelte tilstedeværendes muligheder for at få noget ud af samværet er altså fastlagt allerede i udgangssituationen og er et livslangt udgangspunkt, i og med **det væsen som er udgangspunktet, er endogent**. Derfor kan der stilles meget stabile udsigter op for de enkelte personers muligheder i forskellige grupper, da disse kan opfattes som evige varianter af primærgruppen, *urhorden*. Analogien med skak er nærliggende, da alle skakspil er varianter af samme udgangsbetingelser. Disse udgangsbetingelser er brikernes bevægelsesmuligheder og svarer til individets væsen, som jeg før nævnte lå fastlagt fra senest den skolemodne alder.

Gruppens håndtering af menneskets totale selvoptagethed foregår som en centrifugalkraft som slynger de svage ud, dem man ikke kan drage nytte af, og menneskets accept af denne centrifugalkraft viser menneskets instinktive natur, og dets benytten sig af den viser menneskets **arvesynd**. Denne arvesynd er en dogmatisk teologisk-ontologisk placering af mennesket som et væsen der altid vil komme etisk til kort qua menneske. D.v.s. et væsen, der altid vil lade sig lede af sin instinktive natur og ikke af moralske overvejelser, hvis mulighederne er dér, altså hvis andre er placeret lavere eller længere ude end én selv, er af mindre betydning for flokken end én selv.

En dogmatisk teologisk-ontologisk beskrivelse af mennesket: Ved at kunne forholde sig til sig selv, bryder mennesket naturnødvendigheden og står derved i et frit forhold til situationens muligheder og har et ansvar for sine handlinger. Menneskets instinkter vil konstant få det til at gøre handlinger, som vil gøre det skyldigt og som det vil fortryde og angre. Ifølge Kierkegaard vil forskellige menneskelige eksistenser opfatte denne skyld som mere eller mindre uløselig. En religiøs eksistens vil bestemme skylden som uløselig og derved som synd. En ontologisk beskrivelse beskriver dette som en del af menneskets grundlæggende måde at se sine handlinger. Frihed, ansvar, arvesynd og skyld er menneskets eksistensramme. Skylden kan ikke bortforklares uden at bortforklare mennesket.

Heroverfor står en "videnskabelig" kausal biologisk-psykologisk-sociologisk forklaringsmodel. Mennesket ses som et produkt og handlinger vurderes som determineret i en eller anden grad af enten barndom, medfødte tilbøjeligheder eller miljømæssige faktorer.

Urhordens måde at kanalisere sine afløb for instinktive lidenskaber er at lade udfoldelsen gå ud over de svage, som ikke har nogen beskyttelse. Udsmidning af gruppen, gennembankning, drab eller isolation er alle mekanismer af denne art. Den svage kan kaldes syndebukken. Historien om "The Lottery", hvor syndebukken vælges i blinde har det gran af sandheden i sig, at det er ligegyldigt hvem, blot det er et svagt medlem af flokken. Faktisk er det sådan, at blot det at se bange og frygtssom ud vil få denne latente ondskab katalyseret.

I Lord of the Flies af William Golding beskrives dette urhordeforhold også som noget uafvendeligt og noget fundamentalt menneskeligt. Det drejer sig om er at se sagen i øjnene og stille krav til mennesker om at bekæmpe denne iboende ondskab. Dette er opvækstens væsentligste udbytte hvad angår indsigt i menneskelivet.

Moderne syndebukkeri kaldes **mobning**. Den svage udsættes for overgreb af gruppen. En "videnskabelig" forklaring vil prøve at finde de årsager, der kan forklare hvorfor personer kan finde på noget sådant og vil ikke acceptere den dogmatiske forklaring at mennesket er født ondt og nyder at gøre andre ondt. At det netop er de stærke der mobber viser netop at det ikke er hændelser af uheldig art for disse der "forklarer" mobningen som en slags kompensation.

Behandlersamfundet vil netop opfatte alle sådanne hændelser som mobning som dysfunktioner, d.v.s. at noget ellers godt er gået galt og skal forklares og dermed behandles.

Istedet for at sige: *Du er ond, du skal straffes* vil man sige: *Du gjorde noget forkert. Det er nok fordi du har problemer med lektierne (på hjemmefronten, med arbejdet, etc.) og dermed mindreværds-komplekser som skal bearbejdes ved at vi snakker om det. Så får du en forståelse af situationens rette sammenhæng og vil derfor ikke gøre sådant noget mere.*

VI. CENTRIFUGALKRAFTEN:

1. Placeringen af mennesker:

Jeg har i det foregående indkredset sagens område, det rekreative samvær i frihedens rige, og også kaldet det hygge og hverdagens jungle. Jeg har endvidere redegjort for menne-

skers egenskaber og muligheder i forhold hertil. Nu vil jeg redegøre for dynamikken inden for denne struktur; d.v.s. for hvorledes indpasningen af mennesker rent faktisk finder sted.

I denne enklave i dagligdagen, i denne hverdagens jungle, findes der en lovmæssighed, jeg kalder **centrifugalprincippet**. Denne lovmæssighed er det struktureringsprincip, som findes i grupper, den måde hvorpå en person bliver placeret i hækkeordenen i gruppen. Jo mere man har at tilbyde, jo mere vil interessen om ens person være tilstede og give en plads i nærheden af centrum.

I gruppepsykologiske beskrivelser af de strukturer, som en gruppe er uformelt opbygget efter, bruger man koncentriske cirkler, hvori man placerer de forskellige personer ud fra kriteriet: hvor mange ønsker at tale med den person? Ud fra det antal, der peger mod en person, bliver hver enkelt anbragt.

Jo flere pile, der peger mod en person, jo flere personer ønsker at tale med den person, jo tættere centrum anbringes personen, d.v.s. jo vigtigere er personen. Denne model er jeg enig med, men hvor mange opfatter den som skiftende, dynamisk, opfatter jeg den som statisk og immobil, eftersom jeg har defineret ens væsen, det man har at tilbyde, som noget endogent.

2. Byttehandelen:

Hvad er det så, der afgør placeringen? D.v.s. hvad er det, der afgør, om nogen gider at snakke med nogen? Hvis ikke nogen gider at snakke med en, bliver denne person slynget helt ud i periferien af centrifugalkraften, dvs bliver sendt helt ud i den yderste cirkel. Svaret kan kort udtrykkes: "Har du noget af tilbyde, så kan du

få, men har du intet, så må du gå". Hverdagens jungle, dvs den daglige, uformelle, rekreative samværsform er struktureret som en elementær byttehandel:

"Hvis du giver mig den sæk kartofler, så skal du få denne høne."

Det er selvfølgelig forskelligt fra gang til gang, hvad man har at tilbyde, d.v.s. kan og har mulighed for at tilbyde, men det essentielle, det der ligesom går igen og igen, det som på en eller anden måde er det fælles i byttehandelen, det kvantitativt målelige i mylderet af kvalitative forskelligheder, den "*almene ækvivalent*", den gangbare mønt, er: **noget, som andre kan fatte interesse for uden selv at skulle gøre en indsats.**

Denne vare kan antage mange former, men har ofte sit udgangspunkt i den sjove bemærkning, der igen kan indgå som en del af en interessant iagttagelse af et fænomen, som andre umiddelbart kan fatte interesse for. Det vil så blive fulgt op af bemærkninger af samme type, de kvikke bemærkninger (kvikke, fordi man ikke må forpasse tidspunktet. Det nytter ikke noget at finde en yderligere sjov, interessant detalje en halv time bagefter).

Denne "**repartee**" i den elementære byttehandels sfære skal man aktivt kunne tage del i for at kunne få igen, og ens indsats her vil være afgørende for ens mulighed for at blive afholdt, vellidt, populær, d.v.s. være nær centrum.

Denne ret så undefinerbare evne prøves hver dag, og man vil så efter kort tid sammen med andre i den slags situationer give dem mulighed for at placere en på rangstigen, for nu at bruge et andet udtryk. Den plads,

man bliver henvist til, vil så være fastlagt med meget små udsving.

Hvis man (bevidst eller ubevidst) fornemmer systemets logik: centrifugalkraften og byttehandelen, vil man uvilkårligt føle hver eneste af disse episoder som en eksamen. Men her er der et problem: denne eksamen man dagligt er oppe til, kræver nogle færdigheder, som ikke består af fysiske fortrin, formelle kunstneriske kvalifikationer, endsige arbejdsmæssige evner, d.v.s. hverken et smukt ansigt, flot krop, imponerende sportsfærdigheder, musikalske eller kunstneriske evner, faglige kvalifikationer.

Det er noget helt andet, noget væsensforskelligt. Til denne, den vigtigste eksamen i livets hvilepauser, i den uformelle rekreative sfære i frihedens rige, dvs. det tidsrum, hvor man blot skal være sig selv og slappe af i hyggeligt samvær med andre. Til denne eksamen opdager man, at man skulle have forberedt sig, først ved at blive født af de rigtige forældre (dvs veltalende og interessante for andre) og derefter øve sig godt de første syv år af sit liv på at blive det samme. Hvis ikke, "bad luck". Det, man skal bytte med, ens "væsen", er færdigdannet på dette tidspunkt, hvis ikke allerede ved fødslen, og man kan senere hen ikke gøre hverken fra eller til.

3. *Parforhold:*

Krage søger mage, Lige børn leger bedst, er udtryk, der fortæller, at livets realiteter bygges på reel lighedsbasis. Én, der befinder sig øverst/inderst kan ikke i længden slå følge med en, der befinder sig i modsatte ende. Da ens samfundsmæssige værdi er summationen af en række egenskaber eller fortrin, såsom

udseende, økonomi, evner, viden, væsen vil to personers pardannelse forudsætte at denne summation lander på nogenlunde lige store størrelser, hvor fordelingen af fortrinene danner de to personers forskellige profiler. Hvis en ret køn person har slået følge med en ret grim person, så kan man derfor regne med at den sidste f.eks. er meget morsom, har en god økonomi eller noget andet attraktivt.

Groft sagt kan dannelsen af et stabilt parforhold siges at gennemløbe tre faser. Den umiddelbare tiltrækning på grundlag af udseende og smalltalk, hvor sympatien og forelskelsen er de fremherskende følelser, derefter den gensidige undersøgelse af hinandens "kemi" og som tredje fase summationen af fortrin og sammenligning med hinandens positioner i de koncentriske cirkler eller rangstigen. Hvis disse tre faser er opfyldt, kan et stabilt forhold etableres, i og med hver af parterne indser, at opløsningen af forholdet vil betyde en forringelse af de muligheder for at drage nytte af andre som hver især besidder.

Som skriftet her søger at vise og som Jakob Knudsen er inde på det i sit foredrag *At være sig selv* består langt de fleste menneskelige forhold i en form for nytteforhold. Det er de andres evne til at bibringe os enten et eller andet materielt eller en eller anden oplevelse af kunstnerisk eller eksistentiel karakter. D.v.s den anden benyttes som middel.

Men Jakob Knudsen bruger dette signalement til at understrege at vi alle på mystisk vis erkender at der dybere i os er en længsel efter at blive befriet ved hengivelse. Dette peger på en anden dimension af menneskelige

samvær, nemlig at der er en lige så basal erkendelse hos alle af at vores natur (menneskets ontologi eller metafysik) kun når sin bestemmelse i en nødvendig afhængighed og selvudlevering. Derved involverer det en ikke-regelbundet kamp for at sikre sig denne fuldbyrdelse, hvilken sidste jo er Jakob Knudsens skildring af kærlighedsforholdets dybde og karakter.

Som nævnt før her i skriftet foregik pardannelsen som en kamp på linie med krig, da den er karakteriseret både af nødvendighed og mangel på formalitet. Derfor er perioden fra afdækningen af en sådan længsel til fuldbyrdelsen af den i et varigt hengivent forhold så svimlende og rystende for individet. Det involverer nemlig en blottelse i et kampområde, i skarp modsætning til de sædvanlige rekreative nytteforhold i hverdagens jungle, hvor det er muligt konstant at have beregningens parader oppe.

Hengivelsen er Selvets egen Funktion, er det at være sig selv. Altså: man er mest sig selv i hengivelsen til et andet menneske. Pointen er altså, at selve etableringen af parforholdet følger hverdagens jungles mekanismer, kødmarkedets elementære byttehandel, i erkendelse af ligheden, og i opnåelsen af en partner bruger parterne kampens metoder. Men når rammerne er skabt, er der skabt et refugium, et univers hvor dybden i den menneskelige tilværelse kan leves gennem den større og større indsigt i og sammensmeltning med en anden person. Denne dimension af tilværelsen forudsætter frisætning fra den nyttetænkning, som dikterer den anden dimension: den lidenskabelige jagt på oplevelser, hvor andre

mennesker basalt opfattes som midler til forbedring af ens tilværelse. Denne ramme omkring parret er et **skæbnefællesskab**. Begge har erkendt, at de ligger på samme sted på rangstigen og kan forvente sig det de har og at dette er grunden til at de er sammen. Dette er igen forudsætningen for solidaritet disse to imellem og som gør at kriser bliver bearbejdet og ikke brugt som anledning til at jage nye oplevelser.

4. Indpasningen af mennesker:

Indpasningen af enhver ny person i en primærgruppe i hverdagens jungle, hvor centrifugalkraften hersker foregår på principielt samme måde: Ved ankomsten til gruppen vil man blive behandlet neutralt, dvs gruppens medlemmer vil forholde sig afventende og vise en uforpligtende høflighed. Dette kan man også karakterisere som "suspended disbelief", dvs man er uskyldig, indtil andet er bevist.

Man får med andre ord en frist, men så vil lovmæssigheden langsomt, men sikkert slå igennem. Lovmæssigheden betyder, at hvis det viser sig, at man har noget at tilbyde, vil de andres reaktioner bevæge sig over implicit velvilje (venlighed) til eksplicit velvilje (hjertelighed). Omvendt vil en persons mangel på en *appeal* medføre de andres manglende påskønnelse af ens indsats, og jo mere det står klart at den nyankomne har mindre at byde på en én selv, jo mere vil ens interesse svækkes og afløses af blaserethed, ligegyldighed og i yderste konsekvens modvilje i sin eksplicite form, hån.

En diskret måde at holde en person ude fra noget er at fornægte denne adgangen til information. Hvis et rygter er i omløb, vil den, der kender

noget til sagen, sørge for at trække dem ud i en krog og dæmpet fortælle nyhederne til som man selv regner med at kunne få noget fra igen.

En anden tilsvarende metode er at lave en klub, hvor man kun kan blive medlem hvis man er inviteret. Dette gælder frimureri og logedannelsen. At disse foreninger tit officielt har meget næstekærlige principper og målsætninger ændrer ikke noget ved det fundamentale i at det er dem der har noget at tilbyde hinanden der slutter sig sammen og lukker de svage ude.

VII. MENNESKERS PERSON:

1. Menneskers karakterpanser:

Alle gruppe- og pardannelser i hverdagens jungle" sker som sagt ud fra lighedsprincippet, d.v.s. alliancer indgås med personer, som ligger i samme cirkel eller på samme trin, alt efter om vi snakker om en centrifuge eller rangstige. Selvfølgelig ville man gerne kunne alliere sig opad/indad, men realiteterne afgør, hvem der er mulighed for.

Da alle er indad/opadskuende, hvad betyder det så at befinde sig i periferien/på nederste trin af gruppen, altså når man mangler den almene ækvivalent i en sådan grad, at få - om nogen - er længere nede/ude.

Denne placering påvirker personens væsens udtryksform i og med man under opvæksten - gennem de slag, som indpasningen i hakkeordenen giver gennem årene - får dannet et karakterpanser. Denne karakterdannelse ligger bagved, at nogen f.eks. er genert i gruppesammenhæng, fordi realitetssansen som følge af tilpasningen gør, at man ved, hvor i gruppen man er placeret, og hvad

man kan tillade sig uden at blive forfulgt, hvad enten det er i form af småfnisen, pinlig tavshed, vrængen eller hån, nedladende smil. Metoderne er mangfoldige.

Fra yderst til inderst i gruppestruktureringscirklen ligger der et spektrum af mennesketyper, som går **fra indadvendt til udadvendt**. Selvsikkerhed, udstråling, måske endog karisma, vil karakterisere den ene ende, og usikkerhed, tøven, ængstelse, generthed vil karakterisere den anden.

Du kan ikke flygte fra barndommens gade, fra din placering på rangstigen i cirklen: "På dine øjne skal du kendes". (Tove Ditlevsen). Det vil endog være selvforstærkende, sådan at forstå, at hvis man først er blevet lidt tavs, vil man blive iagttagende og ikke deltage, hvilket i endnu højere grad vil få en til at blive tavs. Omvendt vil man, jo mere man fører sig frem med muntre bemærkninger (for nu at udtrykke det kort), få større og større øvelse og dermed mere og mere befæste sin position.

Vendingen *Smil til verden og den smiler til dig* har kun ringe anvendelse. Ens placering på rangstigen eller afstand fra centrum kan ikke ændres radikalt og vedvarende blot ved at se lidt lysere på det hele og gentage for sig selv *Mind over matter* alt imens man indlader sig på denne måde med andre. Hvis man ikke tilbyder noget interessant vil dommen falde ekstra hårdt som ligegyldighed, ringeagt og hån eller i første omgang lidt utilpas venlighed og kiggen den anden vej.

2. Beskrivelser af mennesker i litteratur:

Litteratur kan kategoriseres på et uanet antal måder (jvf. den fænomenologiske metodes afdækning og tilsløring), men hvis man prøver at

bruge begrebsparret extrovert/intr-overt som opdelingskriterium og f.eks. inddele litteratur efter hovedpersonernes tilhørsforhold til det tilsvarende par himmelstormere/-stille eksistenser, vil man opdage, at langt den overvejende mængde tilfalder den udadvendte person.

Hvorfor det? Passer det? Shakespeares helte er alle personer, der prøver grænserne af for deres udfoldelser. Hovedpersoner er langt overvejende folk, der i deres lidenskabers eller ambitioners eller idealers vold og tjeneste kæmper sig til rette eller bukker under for overmenneskelige kræfter eller samfundsmæssige strømninger, ikke fordi de kommer til kort som almindelige individer over for andre.

Meningen med litteraturen er at belære menneskeheden og bibringe den en erkendelse af hvilke betingelser vi alle lever under, de almene forhold som gælder i enhver *condition humaine*. Den implicitte forudsætning er altså at vi alle kan lære af ekstroverternes grænseafprøvning og at beskrivelserne af intro-verternes begrænsninger og de tilsvarende livserfaringer som disse har kun har relativ betydning som beskrivelser af minoritetserfaringer i modsætning til ekstroverternes livserfaringers almene gyldighed.

Heroverfor vil en indadvendt/svag person netop konstatere sin forskellighed. Man vil netop konstatere sine begrænsninger i forhold til andre, ikke i sine grænser for muligheder som menneske generelt. En sagtmødig helt, som forbliver sagtmødig, og som ikke alle forventes at kunne læse sig ind i og lære noget af qua individ forbliver i periferien af litteratur som

en "interessant", men uvæsentlig detalje.

Konklusion: den såkaldt store litteratur er om ekstroverters livserfaring.

3. Beskrivelse af menneskers forhold til idealerne (*Potens og Volens*):

Principielt vil alle forhold være nytteforhold og fungere i overensstemmelse med centrifugalkraften og dermed afspejle personers selvoptagethed og arvesynd. D.v.s. personers sociale potens afgør hvad de kan få. Men samtidig dermed er personerne placeret i en virkelighed, som både på bindende vis (minimumsreglerne) og på pressionsvis (de kulturelle tilpasningsmekanismer) er underlagt nogle idealer, som det er op til individerne at følge i denne jungle. Da der i denne jungle ikke er nogen sanktioner eller pressionser er det kun personens eget konkrete væsen, der er lovbruder, dommer og bøddel. (D.v.s. man kan handle frit, selv vurdere om det er rigtigt eller ej, og selv bestemme om man vil få samvittighedskvaler eller ej). At følge idealerne her vil konkret sige at se bort fra om man får noget for noget. Jeg opfinder et udtryk for personers handlen i overensstemmelse med disse idealer for volens, for at parallelisere til potens. Dette er de to dimensioner, jeg bruger til at karakterisere forskellige mennesker (svarende til skakfigurer eller arketyper) i hverdagens jungles samvær.

Dimensionerne potens-impotens og volens-involens giver følgende matrix, som arketypisk gælder som mulig beskrivelse af alle konkrete personer i en rekreativ situation:

A. Velgøreren: Personen der kan underholde og som gerne gør det for alle.

B. Gnieren: Personen der kan underholde men som forbeholder det for vennerne.

C. Tiggeren: Personen der er kedelig men som gerne ville give og få hvis han/hun kunne og måtte.

D. Eneboeren: Personen der er kedelig og som ikke ønsker at give noget eller modtage noget.

Alle mennesker plottes så ind i et diagram baseret på denne matrix, alt efter deres handlen i samværet med andre mennesker i hverdagens jungle.

Som sagt er hverdagens jungle det sted, hvor menneskets umiddelbare lyster og tilbøjeligheder kommer til udtryk, uden at være checket af formelle rammer.

Hvis det er *gode* tilbøjeligheder, venlighed, medfølelse, glæde, tilbøjeligheder karakteriseret som en fremstrakt hånd, er der ingen problemer.

Ved de *onde* tilbøjeligheder: ondskab i dens mangfoldige former: arrogance, hån, nedladdenhed, etc. er spørgsmålet, hvorvidt de er registrerbare og formelt i strid med samfundets, civilisationens, påbud og forbud. Her ses det værste fra: mord, overfald, forfølgelse, diskrimination af andre på grund af race, køn, religion, m.m., d.v.s. fysiske overgreb og chikane generelt.

Men de andre former for ondskab og alle deres variationer kan og vil man ikke skride ind overfor. På dette område forventer man, at samfundets idealer, moral, respekt for og kærlighed til næsten overholdes af hvert enkelt individ uden nogen formelle retningslinjer.

Det drejer sig nu om, hvorvidt man bruger sin placering på rangstigen til at tillade sig at være ond over for den,

der er placeret lavere. Derfor er denne måde at beskrive mennesker på i gruppen baseret på den **grad af humanitet** (godhed, barmhjertighed, venlighed), som man ukrævet deler ud. D.v.s. i hvor høj grad, man som privilegeret væsen i denne sammenhæng "nedlader" sig til at snakke med en, som ikke kan give igen med samme gangbare mønt, nemlig den interesseskabende meddelelse.

Spektret går fra humanitet til brutalitet, fra godt til ondt og som nævnt i afsnittet om indpasningen af mennesker går de attituder, som man kan modtage og behandle mennesker med fra hjertelighed over venlighed over ligegyldighed til arrogance og hån. Folk måles her på i hvor høj grad de - i deres daglige opførsel i junglen i hverdagen - imødegår den objektivt givne centrifugale lovmæssighed. I hvor høj grad de følger det for en jungle så unaturlige bud om at elske sin næste som sig selv.

Nok er vi alle syndere for herren, men nogle har større mulighed (social potens) for at lade denne ondskab gå aktivt ud over andre. Det giver derfor nok størst mening at prædike Mat.25,31-46 om fordringen og dommen til dem, der har en sådan position i systemet, at de har mulighed for at bibringe andre ondt.

VIII. DET TOTALE FÆLLESSKAB?

Hvis menneskets natur var endimensionalt, ville det ikke være så svært at skitsere en samværsform, som - hvis den blev fulgt - ville være en løsning på problemet.

I denne sammenhæng er det imidlertid værd at fremhæve, at mennesket er både godt og ondt: forstået på Løgstrupsk vis, at den sociale

dimension i den uformelle gruppedannelse er arvesynden objektiveret, men spontane ytringer viser at mennesket i flygtige situationer indeholder noget godt og dette gode aspekt kan siges at være objektiveret i de idealer, som begrunder de formelle regler. Dette betyder, at begrebet formelt-uformelt ikke er parallelt dermed. Civilisation (som fællesbetegnelse for arbejde og kultur) er ikke ensbetydende med det gode. Forholdet mellem formel og uformel er nærmest dialektisk, sådan at forstå at disse modsætninger så at sige skaber hinanden: for megen formalitet skaber behov for noget uformelt, og omvendt. Som det er velkendt fra arbejde-fritid: man ved først hvor dejlig fritid er, hvis man har skullet udføre noget arbejde.

Denne flertydighed har som konsekvens, at der ikke kan skitseres nogen løsning på eller ændring af den form for gruppestrukturering, som jeg har behandlet. For den umiddelbare løsning ville være det, jeg kan kalde "det totale fællesskab". D.v.s. det rekreative fællesskab i en lovgivet form, hvor personernes forholden sig til hinanden var underlagt et krav om at opføre sig ordentligt, d.v.s. i overensstemmelse med en etisk fordring à la næstekærlighed. Målet ville være et samfund, hvor mennesker hele tiden tog sig af andre uden at disse først skulle op til denne eksamen.

På den anden side kan dette mål også beskrives negativt: et totalitært samfund, som med ydre krav til mennesker, med sanktioner, hvis disse ikke overholdes, indfører en slags "thought control"; "du har bare at være god mod de svage, for ellers

vanker der". Hvem skal kontrollere, at alt går rigtigt til?

En anden og lige så væsentlig måde at beskrive disse negative og totalitære konsekvenser på:

Den spontaneitet, den uforpligtende leg, som den uformelle sfære, hverdagens jungle, lægger op til, kan have godhed eller ondskab som udtryksform. Da der ikke er lovgivet på området, vil kun menneskers indbyrdes placering og den privilegeredes moralske habitus, grad af humanitet, afgøre, hvad der konkret forekommer.

Hvis man nu formelt pålægger alle at være gode, ville så ikke den privilegeredes ikke-følte, men udefrapålagte holdning blot blive til hykleri, forstillelse, en hul skal, en tom facade, som den underlegne godt ville være foruden. (Jvf. Luthers begrundelse for to-regimentelæren). Selv i de tilfælde, hvor den privilegerede af ærlig overbevisning prøvede at følge budet, ville den manglende interesse ikke kunne skjules. Og hvad der måske er det vigtigste: en privilegeret ville ikke kunne udvise ægte interesse, da den i så fald ikke ville kunne skelnes fra den pålagte.

Konklusion: Et samfund er aldrig bedre end de mennesker, der lever i det og de svage (i ånden?) må så ruste sig med evangeliets ord om, at de skal arve himmeriget (Mark. 5,3-8).